

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱՆԻՐԱԿԱՆԻ

Մ. ՄԻԻՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆԸ^(*)

Քրիստոսի Ս. Խաչի հետ՝ ամենից նուիրական, խորհրդաւոր և սրտի մօտ սրբութիւնը հայ քրիստոնէի համար Ս. Միւռնոնն է։ Այլ քրիստոնէական պաշտամունքի հետ կապ ունեցող ամէն մի իր և անձ այն ժամանակ է միայն սրբազան ընաւորութիւն ստանում նորա աչքում, երբ Ս. Միւռնոնի դրոշմը կայ վրան։ Նա խաչ է հանում երեսը եկեղեցու, Ս. Սեղանի, Ս. Աւագանի, սրբոց պատկերների առաջ, որովհետև Ս. Միւռնոնով նուիրագործուած են. համարւում է եկեղեցւոյ պաշտօնեաների աջը, որովհետև օծեալ է. յարգում է դաւանակին, քանի Միւռնոնի նշան է տեսնում սորա ճակատին. իսկ երբ սա հայ քրիստոնէին անվայել ընթացք է ցոյց տալիս, կը նշանակէ՝ ճակատի Միւռնոնը պակասել է կամ իսպառ վերացել։ Կանաչ Միւռնոնով կնքուած երգումը հայ քրիստոնէի ամենածանր երգումներից մէկն է։ Աւագանի Ս. Միւռնոնով կնքուած բարեկամութիւնը աւելի նուիրական է գրեթէ և աւելի հաստատուն, քան արեւակցութեամբ ու խնամութեամբ եղածը։ Եւ որովհետև մի հատիկ կաթսայի մէջ, Ս. Լուսաւորչից սերունդէ սերունդ ժառանգած օրհնութեամբ՝ եփուող Միւռնոնի կնիքն է, որ մկրտութեան աւագանից ի վեր որոշում է իւրաքանչիւր հայ անձի կոչումը մարդկութեան մէջ, այդ նոյն Միւռնոնն է հանդիսանում ամենասերտ և ամէնից ամուր հոգևոր զօղը ի սփիւռս աշխարհի տարածուած բոլոր հայերի համար։ Սրբալոյս Միւռնոն, որ աստուածային սրբութեամբ մաքրում է մեր մեղսամած մարմինները և ճանապարհ բանում մեր հոգու առաջ դէպի երկնային լուսոյ յաւիտենական կայանները։ Ի՞նչ զարմանք ուրեմն, որ երբ Ս. Միւռնոնի կաթսան դրւում է երկնաւոր ճարտարապետի հիմնած Միածնի Իշման Տաճարի սեղանի վրայ և Ս. Լուսաւորչի յաջորդ Ամենայն Հայոց Ընդհանրական Հովուապետի օրհնութեան գիրը հրաւիրում է Լուսաւորչական հօտին՝ դիմել դէպի հանուրց Հայաստանեայց Մայր Աթոռը, ալանատես և առնակից լինելու այն մեծ Խորհրդի կատարմանը, թէ ինչպէս Ս. Միւռնոնի նորոգ օրհնութեամբ անեղծ ու անշէջ է պահւում, մեզ և յաջորդող սերունդների համար, մեր երջանիկ նախնեաց սրբութեան և լուսոյ բազմադարեան ժառանգու-

(*) Անցնող Սեպտ. 25ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ կատարուած Միւռնոնօրհնէքի առիթով, յարմար նկատեցինք Միւռնոնի այս և յաջորդ թիւը բանալ, փոխան իմրագրականի, Կարապետ Սպիւկոպոսի (Տէր-Մկրտիչեան) հետեւեալ շահեկան յօդուածով, Հեղինակը եղած է Մայր Աթոռի Միաբան և արդիւնաւոր դործունէութիւն ունեցած է այս դարու սկիզբները։

թիւնը, ի մի է ժողովում Ս. Աթոռի շուրջ բազմուստեք հայութեան այնպիսի հարուստ ներկայացուցչութիւն և տեղի ունենում այնպիսի մեծաշուք հոգեպարար հանդէս, որի նմանը չկայ հայ մարդու համար ուրիշ ոչ մի տեղ և ո՛չ մի այլ առթիւ:

Ահա այս հանդիսի և նորա առարկայ եղող սրբութեան մասին կը փորձենք մի քանի պատմական տեղեկութիւններ տալ:

* * *

«Միւռոն» բառը ծագում է յունարէն լեզուից, որ նշանակում է՝ հեղուկ, բոսից հոսող հիւթ. բայց զորք է ածուում յատկապէս ձիթենու պտղի հիւթի կամ իւղի այն տեսակի համար, որ զանգուած է անուշահոտ համեմունքներով: Ձիթենու իւղն իբրև օծանելի շատ հին ժամանակներից զործածելի է եղել Եբրայեցիների, ինչպէս և ուրիշ արևելեան ազգերի, Յոյների և Հռոմայեցիների մէջ՝ իբրև կաշին ճկուն պահելու և արևի տապից պաշտպանելու միջոց: Մարմնի օծումը տեղի է ունենում լուացումներից յետոյ, սովորաբար երբ դարդարւում էին (Հռութ, Գ. 3) կամ ուրախական և տօնական հանդիսի համար պատրաստւում (Սաղմոս, ԻԲ. 5, Ամոմս, 2. 6): Մինչդեռ տրամութեան օրերում, իբրև սգոյ նշան, օծումից բոլորովին հրաժարւում էին (Բ. Թագ., ԺԲ. 20, ԺԴ. 2): և դեռ Քրիստոսի ժամանակ սովորութիւն էր ֆնացել հիւրին պատուել զլուիւր իւղով օծելով, իսկ արտաքոյ կարգի պատուի նշան էր ոտքերը թանկագին իւղով օծելը (Մրկ. ԺԴ. 3, Յովհ. ԺԲ. 3): Ձիթենու պարզ իւղի տեղ արդէն հին Իսրայէլացիների մէջ շատ դէպքերում՝ հարկաւ աւելի ունեւորների և իշխանների մօտ, սովորութիւն է եղել զործածել թանկագին խնկեղէնի ու համեմունքի խառնամաք առանձնապէս պատրաստածը (Նլք, Լ. 23 և շար.): Դորա համար էլ այդ խնկեղէնն ու համեմունքը շատ դնահատում էին և ամէն թանկագին իրերի շարքում հաշւում (Նս. ԼԹ. 2, Գ. Թագ., Ժ. 10, Եզեկ., Իէ. 22): Իսկ ամենից թանկագին օծանելիքը նարդոսի իւղն էր (Երզգ, Ա. 12, Մրկ. ԺԴ. 3):

Սակայն արդէն Հին Ուխտի մէջ շատ նախնական ժամանակներից ի վեր օծումն ունէր նաև մասնակի՝ նուիրագործող նշանակութիւն, և ինչպէս առարկաներ, այնպէս և անձինք, որոնք նուիրուած էին Իսրայէլի Աստուծոյ սպասին, կամ որոնց վրայ փայլում էր աստուածային զօրութեան ներկայութիւնը՝ օծուած էին լինում ձիթենու իւղով: Այդպէս, Յակոբ օծեց իւր զլխի տակի քարն այնտեղ, ուր հրաշալի տեսիլեան մէջ Աստուած երևացել էր նրան (Մնդ. ԻԸ, 16-19): Օծուած էր նաև Մովսէսի վկայութեան խորանը՝ իւր բոլոր կահաւորութեամբ, սրբութեանց սեղանով և աւազանով մէկտեղ (Նլք, Խ. 9-11): Նոյն խորանին և սեղանին սպասաւորող քահանան մանաւանդ, որի ամբողջ կեանքը նուիրուած պէտք է լինէր Աստուծոյ պաշտամանը, օծմամբ էր ընդունում իր սուրբ կոչումը (Նլք, ԻԹ, 7-9, Խ. 13-15): Օծմամբ էին իշխանութիւն ստանում նաև Իսրայէլի բոլոր թագաւորները, որոնք Աստուծոյ հոգւով

լցուած՝ Աստուծոյ անունով, զօրութեամբ և օրինօք պիտի դատէին ու առաջնորդէին Աստուծոյ ժողովրդեան, պաշտպանէին արտաքին յարձակումներէն (Ա. Թագ. Ժ. 1, ԺՁ. 13, ևն.): Մինչև իսկ այն դէպքում, երբ մի օտար իշխան ներկայանում էր իբրեւ Խորայէլի Աստուծոյ կամակատարը, Նորա այս և այն վճիռն իրազորօրէն երկրի վրայ՝ դարձեալ Տիրոջ օժեպն էր կոչուում և երբեմն իրօք օծումն ընդունում (Գ. Թագ. ԺԹ. 15, Ես. ԽԵ. 1): Այդպիսի արտաքին կարգի դէպքերում, երբ Խորայէլացի կամ օտար մի կողմնակի անձն հրաւիրուում է Խորայէլի ժողովրդեան վրայ Թագաւորական իշխանութիւն ստանձնելու և Աստուծոյ տնօրէնութիւններն ի կատար ածելու՝ Աստուծոյ կողմից Թարգման հանդիսանում էին և օծում կատարում մարգարէները, որոնք, իբրեւ անմիջապէս Աստուծուց ընտրուած և ուղարկուած, Նորա հոգւոյ ներքին ազդմամբ խօսող մարդիկ՝ պէտք չունէին արտաքուստ իւրով օծուած լինելու. բայց պատահում են մարգարէներ, որ օծմամբ ուրիշ մարգարէից ստանում են մարգարէական շնորհը (Գ. Թագ., ԺԹ. 16): Այսպիսով Ս. Գրքում ամէն անգամ օծման իւրը նկատուում է իբրեւ այն նիւթեղէն միջնորդը, որ աստուածային ոգին և շնորհը ներգործական է դարձնում մարդոց մէջ և երկրի վրայ:

Իսկ երբ պէտք է զար աշխարհի Փրկիչը, որ ո՛չ միայն լի էր Հոգւով և զօրութեամբ Աստուծոյ, այլ պատկեր իսկ աներեւութին Աստուծոյ (Բ. Կորնթ., Դ. 4), որ և քահանայ էր ու քահանայապետ՝ ըստ կարգին Մելքիսեդեկի (Եբր. 2. 20), և մարգարէ և Թագաւոր յաւիտենից, որի իւրաքանչիւր խօսքը և զործը և շարժուածքը աստուածային էր, — հասկնալի է, թէ ինչո՞ւ Նորա զաւստեան ակնկալողները և աւետողները սկզբից ևեթ նկատում էին Նորան իբրեւ բացարձակ Օծեալ Տեսուհ (Ղկա. Բ. 11, 26): Այս պատճառով Գրիստոս բառը, որ օծեալ է նշանակում և որ յունարէն լեզուով Թարգմանութիւն է Փրկչի ժամանակակիցների ակնկալութիւններն իր մէջ ամփոփող «Մեսիա» եբրայեցերէն-արամերէն բառի, մնաց կապուած փրկչական Յիսուս անունան հետ, իբրեւ Նորա կոչումն ամէնից աւելի բնորոշ կերպով արտայայտող մակդիր: Ինքը Փրկիչը, երբ իւր քարոզութիւնն սկսելուց յետոյ առաջին անգամ Նազարէթի ժողովարանը մտաւ և Սաայեայ մարգարէութեան զիրքը բանալով՝ կարդաց այն տեղն, ուր ասուած էր. «Աստուծոյ Հոգին ինձ վերայ է, որովհետեւ Նա ինձ օծեց, որպէսզի խեղճերին ուրախութեան լուր բերեմ, ևն.» (Ղկա. Դ. 18) — ընդունեց այդ խօսքերն իբրեւ կանխասացութիւն իւր մասին, հետեւաբար և իրաւունք տուաւ իրեն Օծեալ անուանելու, ինչպէս և անուանում է Պետրոս առաքեալը՝ կենդանի հաւատոյ իւր առաջին խոստովանութեան մէջ (Մատթ. ԺՁ. 16): Այս օրինակով նաև Գրիստոսի հաւատացեալները, որոնք նկատուում են իբրեւ Աստուծոյ նուիրուած մի նոր սուրբ ժողովուրդ և ընդհանուր քահանայութիւն (Ա. Պետ. Բ. 9), որոնց համար արդէն Յովհաննէս Մկրտիչ զուշակեր էր, թէ Հոգւով Սրբով պէտք է մկրտուեն (Ղկա. Դ. 16), — այդ մկրտութեան հետ նաև օծութիւն ընդունած էին համարուում և այդ օծմամբը ճշմարիտ և կատարեալ աստուածածանօթութիւն ստացած (Ա. Յովհ. Բ. 20, 27, Բ. Կորնթ. Ա. 21-22):

Արդ, ինչպէս Փրկիչն ինքը, ի Հոգւոյն Սրբոյ ծնեալ լինելով՝ օծեալ էր անդստին, այնպէս և Նորա անիշական աշակերտները՝ նորանից Ս. Հոգի և հոգևոր օծութիւն ընդունելով (Յովհ. Ի. 22, 28), իւրոյ օծման պէտք չունէին այլևս: Քանի որ սակայն արդէն Քրիստոսի առաքեալների օրերում դէպքեր էին պատահում, երբ Ս. Հոգին բաշխում էր անկախ՝ չըով մկրտութիւնից (Գործք, Ը. 14-17, ԺԺ. 1-8), ամենայն հաւանականութեամբ շատ վաղ ժամանակ հաւատացեալների համայնքի մէջ սովորութիւն մտաւ մկրտեալներին իւղով օծել կամ դրոշմել՝ իբրև Սուրբ Հոգին ընդունելու և նոր մարդ լինելու նշան, ինչպէս որ չըով մկրտութիւնը մեղքից սրբուելու և հին մարդու թուլութիւններից հրաժարուելու նշան էր, և առաքելական թղթերից վերև առաջ բերած վկայութիւնները, ուր յիշում է հաւատացեալների օծման մասին, իբրև ակնարկութիւն կարող են համարուել, որ այդ սովորութիւնն իրօք եղել է: Այսպիսով օծման համար սրբազան իւզ գործածելու կարիքը Քրիստոնէական եկեղեցւոյ մէջ յառաջ է եկել դրոշմի խորհրդի հաստատութիւնից, որ իբրև մկրտութեան խորհուրդի անհրաժեշտ տարրը՝ եկեղեցւոյ ղիսաւոր խորհուրդներից մէկն է, հաւատացեալի վերածնութեան և երկնաւոր կոչման արտայայտիչ նշանը: Բայց Հայոց եկեղեցին սրբազան իւղը գործ է ածում ո՛չ միայն դրոշմի համար, այլ նաև եկեղեցական բարձր կարգի պաշտօնեաների ձեռնադրութեան միջոցին: Քրիստոսի առաքեալները, ինչպէս որ նոր հաւատացեալների ղիսին ձեռք դնելով և աղօթելով էին նոցա Ս. Հոգւոյ շնորհը բաշխում, այդպէս և ձեռք էին դնում և աղօթում, երբ հարկաւոր էր համայնքի այս կամ այն անդամին որոշ պաշտօն տալ (Գործք, 2. 6, ԺԳ. 3), երէց կամ եպիսկոպոս կարգել (Ա. Տիմ. Դ. 14, Բ. Տիմ. Ա. 5): Օրթոդոքս եկեղեցին և մեր հարեան ուրիշ արեւելեան եկեղեցիներ՝ Ասորիներ, Ղպտիներ և այլն, բոլոր եկեղեցական պաշտօնները բաշխում են պարզ ձեռնադրութեամբ և աղօթքով. միայն Հռոմէական եկեղեցւոյ մէջ օծում են քահանաների և եպիսկոպոսների ձեռները. այլև Օրթոդոքս եկեղեցիները օծում են թագաւորներին՝ նկատելով նոցա, Հին Ուխտի թագաւորների նման, իբրև Աստուծոյ օծեալ և Աստուծոյ օրէնքն ու իշխանութիւնը երկրի վրայ կատարող: Իսկ մեր եկեղեցւոյ մէջ միայն քահանայից ցած աստիճաններն են պարզ ձեռնադրութեամբ շնորհւում, այլև կրօնաւորութիւնն ու վարդապետական աստիճանները. մինչդեռ քահանայի ձեռնադրութեան միջոցին օծում են թէ՛ ճակատը և թէ՛ ձեռները, իբրև սրբազանագործ պաշտօնեայի, որ անմահ Պատարազ է մատուցանում, ինչպէս օծում էին Հին Ուխտի քահանաները, որոնք զոհ էին մատուցանում. առանձնապէս օծւում է նաև եպիսկոպոսը, որ յաշնորդ է առաքեալների, հովուում է Քրիստոսի հօտը և ձեռնադրութեան շնորհը բաշխում, ինչպէս օծւում էին Հին Ուխտի քահանայապետները, որոնք յաշնորդ էին Ահարոնի, ձեռնադրում էին քահանաներին և, Բաբելոնի գերութիւնից յետոյ, առաջնորդում էին ժողովրդեան: Միայն մեր եկեղեցւոյն յատուկ է նաև Հայրապետի օծումը, որ տեղի է ունենում Ս. Միլաոնը զազաթի վերայ կաթեցնելով՝ իբրև ընդհանրական ղիսոյ եկեղեցւոյ և Փրկչի փոխանորդութեամբ նորա հօտի միութիւնը պահպանողի:

Թագաւորների օծումը նոյնպէս՝ զոնէ Բագրատունիների ժամանակից՝ մեր մէջ եղել է, և Մայր Մաշտոցում առանձին կարգ կայ դորա համար:

Սրբազան իւղը կամ Միւռոնը գործ է ածւում մեր եկեղեցւոյ մէջ վերջապէս եկեղեցի, և ի մասնաւորի սեղանի վէմքարն ու աւագանը, խաչ ու պատկերներ օծելու համար. այլև Զորհնեաց հանդիսի միջոցին, երբ Ս. Միւռոնը կաթեցւում է Յորդանանը փոխարինող աւագանի մէջ, ի յիշատակ Ս. Հոգւոյ Փրկչի վրայ իջնելու՝ մկրտութեան միջոցին: Առանձնապէս խաչը օծելու մասին վճճ է եղել միջին դարերում մեր և Ասորիների մէջ, որոնք ի թիւս այլոց պախարակում էին Հայոց այդ սովորութիւնը, և մեր Գէորգ փրկիսոփայ կաթողիկոսը¹ Հայոց սովորութիւնը պաշտպանելով Ասորւոց պատրիարքին զրած թղթի մէջ² հարցնում է. ինչո՞ւ պէտք է քեզ անարժան թուի խաչի վերայ Միւռոն ձգելը, քանի որ ինքը Գրիստոս խաչի վերայ բեւեռուեցաւ: Այդպէս և Ներսէս Շնորհալիւն Ամայք գաւառի ասորիներին զրած թղթի մէջ³ բացատրում է, թէ որչափ պատշաճ է հասարակ նիւթից շինած խաչը Ս. Միւռոնով օծել, որպէսզի Ս. Հոգւոյ զօրութիւնը ստանայ, ինչպէս Փրկիչը պատշաճ համարեց, որ Ս. Հոգին Յորդանանում իջնէ իւր վերայ: Այս խօսքերից պարզ է արդէն, թէ ինչ նշանակութիւն էին տալիս մեր հայրերը Ս. Միւռոնի օծմանը ընդհանրապէս:

Սրբազան իւղն՝ ունենալով այսպէս աւելի ընդարձակ գործադրութիւն մեր եկեղեցւոյ մէջ, քան ուրիշ եկեղեցիներում, ստացել է նաև բացառիկ, խորհրդաւոր, ընդհանրացած ժողովրդական նշանակութիւն: Նորան շատ նպաստել է, անշուշտ, այն հանգամանքը, որ այլակրօն և այլադաւան ազգերով շրջապատուած՝ Հայերն աշխատել են իրենց ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու համար պարզ և բնորոշ խտիր դնել իրենց և օտարների միջև: Ուստի ինչպէս Հրեաները մեծ կարևորութիւն էին տալիս թլփատութեան նշանին, որով տարբերում էին իրենց շրջապատող անթլփատներից, այդպէս և մեզ համար առանձին կարևորութիւն է ստացել Ս. Միւռոնի դրոշմը, որով Ս. Լուսաւորչի հօտը տարբերում էր անհաւատներից, ու նոյնիսկ այլադաւաններից, որով դրոշմուած էին ազգային եկեղեցւոյ բոլոր սրբութիւնները: Այս գաղափարը արտայայտութիւն է գտնում նաև այն զեղեցիկ աւանդութեան մէջ, թէ այժմ մեր եկեղեցւոյ գործածած Ս. Միւռոնի օրհնութիւնը սկիզբն է առնում Ս. Լուսաւորչից, և ամէն անգամ երբ նոր Միւռոն օրհնելու համար հին Միւռոն ենք խառնում՝ հետն անցնում է Ս. Լուսաւորչի օրհնած Միւռոնի խմորը: Թէպէտ կայ նաև աւանդութիւն, որ Հայաստանի առաջին լուսաւորիչ Ս. Թադէոսն արդէն Փրկչի օրհնած իւր բերել էր հետը Պաղեստինից⁴, բայց բուն ազգային, աւելի ընդհանրացած և նշանակալից աւանդութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մասին եղածն է:

¹ 1058-1059 թ.ներին. տե՛ս «Հայոց եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները Ասորւոց եկեղեցիների հետ», Ե. Վ. Տէր Մինասեան, Ս. Էջմիածին, 1908, էջ 2(9):

² Գրիգ. Թղթոց, Թիֆլիս, 1901, էջ 345:

³ Թուրք լեզվաբանական, Ս. Էջմիածին, 1865, էջ 376:

⁴ Տե՛ս Լ. Յ. Տաշեան, Բուզակ Հայերէն Զեռագրաց, Վիեննա, 1895, էջ 559:

Մենք չունինք ի հարկէ պատմական տեղեկութիւններ այն մասին, թէ Ս. Լուսաւորիչ ե՞րբ և ինչպէ՞ս է օրհնել Ս. Միւռնոնը, թէ նրանից առաջ և յետոյ ինչպէ՞ս է Ս. Միւռնոն պատրաստուել և գործածուել. բայց մեր ձեռքը հասել է մի հին յիշատակարան, որ բաւական լոյս է արձակում այս տեսակէտից Ս. Լուսաւորիչի շատ մօտ ժամանակի վրայ: Ս. Լուսաւորիչի որդի և երկրորդ յաջորդ Ս. Վրթանէսի ժամանակակից երուսաղէմի Մակար Արքեպիսկոպոսը Ս. Վրթանէսի գրած թղթի մէջ¹ յայտնում է, որ նորա թուղթն իրեն բերող հայ քահանաներից տեղեկացել է, թէ ինչպէս Հայերի մէջ շատ տեղ եկեղեցական մի քանի կարգեր ըստ պատշաճի չեն կատարուում. ուստի պարտք է համարում ցոյց տալ, թէ Ընդհանրական Եկեղեցւոյ մէջ ընդունուած կարգերը որո՞նք են և ինչպէ՞ս պէտք է կատարուին: Այստեղ ի միջի այլոց «սրբութեան իւզձի համար ասում է, որ եպիսկոպոսապետը պէտք է օրհնէ, և միայն բացառիկ դէպքերում եպիսկոպոսապետի հրամանով երկու կամ երեք եպիսկոպոս միացած կարող են օրհնել. իսկ հասարակ իւզը, որ գործ է ածուում հրեանդներին կամ մեռելայինների համար, այլ և մկրտութեան միջոցին՝ բուն օծման կարգից առաջ, կարող են քահանաներն ու առանձին եպիսկոպոսներ օրհնել: Այս կարգը, որի համար Երուսաղէմի արքեպիսկոպոսը քիչ յետոյ աւելացնում է, թէ սուրբ հայրերից աւանդած էր, ըստ երևոյթին երկար ժամանակ զրեթէ նոյնութեամբ պահուում էր մեր մէջ: Գոնէ Յովհան Օձնեցին, Ը. դարի սկզբում, իւր ժամանակին տեղի ունեցող ինչ ինչ զեղծումների դէմ կանոններ հաստատելով և շեշտելով այստեղ, թէ «սուրբ Միւռնոնը, այսինքն անուշահոտութեան իւզը» Հայրապետը պէտք է օրհնէ, կարծես թէ թոյլ է տալիս որ եպիսկոպոսներն էլ օրհնեն՝ տարին մի անգամ, Աւագ Հինգշաբթի օրը. իսկ քահանաները նոցանից առնելով՝ օծեն սեղան, եկեղեցի և խաչ, և մկրտութիւնից յետոյ դրոշմը տան: Մինչդեռ դրոշմից առաջ գործածուող մկրտութեան ձէթը քահանան պէտք է օրհնէ՝ այնչափ միայն, որչափ կարևոր է միանգամուայ գործածութեան համար: Պէտք է նկատել, որ ուրիշ եկեղեցիներում՝ բացի դրոշմի և օծման համար գործածուող Ս. Միւռնոնից, մինչև այժմ կայ քահանայի օրհնած հասարակ ձէթի գործածութիւնը՝ «օծումն հրեանդաց» կարգը կատարելիս, որ մեր եկեղեցին չունի, և նման դէպքերում: Հռոմէական եկեղեցու մէջ քահանան դրոշմ տալու իրաւունքից զուրկ է. նա մկրտում է երեսային ջրով և օծում իւր օրհնած ձէթով. բայց բուն դրոշմը կարող է տալ միայն եպիսկոպոսը, որ մի քանի տարին մի անգամ շրջում է իւր թեմը և այդ ժամանակամիջոցում մկրտուած բոլոր երեսաներին դրոշմ տալիս Ս. Միւռնոնով, որ ամէն եպիսկոպոս օրհնելու իրաւունք ունի: Մեր եկեղեցու մէջ քահանայի ձէթ օրհնելու սովորութիւնը և բացի Ս. Միւռնոնից ուրիշ որևէ օրհնուած ձէթի գործածութիւն վաղուց վերացել է: Բայց այս նկատմամբ թէ՛ Ս. Լուսաւորիչի անմիջական յաջորդների և թէ՛ Յովհան Օձնեցու ժամանակ եղած զեղծումներն ու թիւրիմացութիւնները ցոյց են տալիս, որ առաջ էլ դժուար թէ ընդհանուր ընդունուած սովորութիւն լինէր այդ: Նոյնպէս և եպիսկոպոսների Միւռնոն օրհնելը հազիւ թէ երբ և իցէ

¹ «Գիրք Թղթաց», 407 շ.:

² «Յովհաննու Իմաստասիրի» Մատենագրութիւն, Վենետիկ, 1834, էջ 60:

յաճախ տեղի ունեցած լինի և ամէնքի համար յարգելի կարգ եղած: Այդպէս եղել է զուցէ այն շրջանում, երբ դաւանական խորութիւն չկար մեր և օտար Եկեղեցիների մէջ, կամ երբ, ինչպէս Օձնեցոս անմիջական մի շարք նախորդների օրով՝ հայութեան ընդարձակ հատուածներ յունական ազդեցութեան ներքոյ էին գտնուում: Այլ ընդհանրապէս մեղանում, հայրապետական իշխանութիւնն սկզբից ևեթ այնպիսի կենտրոնացնող ոյժ ունէր և մանաւանդ քաղաքական իշխանութեան անկումից յետոյ այնպիսի հեղինակութիւն ստացաւ ամբողջ ազգութեան աչքում, որ Ս. Միւռոնի մէջ մարմնացող շնորհաբաշխութեան իրաւունքը՝ իբրև հոգևոր կոչման բարձրագոյն արտօնութիւն, ըստ ինքեան պէտք է կենտրոնանար յանձին Հայրապետի: Որ այդ կենտրոնացումը Օձնեցուց շատ առաջ արդէն տեղի է ունեցել, նոյնիսկ նորա հաստատած կանոնից կարելի է եզրակացնել ապա թէ ոչ, եթէ եպիսկոպոսները կաթողիկոսի հաւասար իրաւունք են ունեցել, մանաւանդ եթէ եմթադրենք, որ տպագրուած օրինակի մէջ մի քանի բառերի վերջաւորութիւնն ու դասաւորութիւնը բնագրի իմաստին համեմատ չէ, կամ բացառութիւնների մասին չէ խօսքը, ի՞նչ հարկ կայ սկզբից ևեթ շեշտելու պարտ և արժան է գտուրք Միւռոնն, այսինքն զիւրն անուշահոտութեան հայրապետին օրհնել: Գոնէ Օձնեցուց մի դար առաջ կատարուած Ս. Միւռոնի օրհնութեան մեզ յայտնի ամենահին նկարագրից տեսնում ենք, որ բացառիկ դեր կատարողն այստեղ հայրապետն է, և թոյլ չի տրոււմ ամենինի մտածել, թէ ամէն մի եպիսկոպոս կամ եպիսկոպոսների մի խումբ կարող էր Միւռոն օրհնել:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

